

การทำผ้ามัดย้อม...

นำเสนอเมื่อ : 14 มิ.ย. 2552

การทำผ้ามัดย้อม...

แบบลวดลายหัตถกรรมผ้ามัดย้อมด้วยสีเคมีและสีธรรมชาติ มีเทคนิคในการทำผ้ามัดย้อมด้วยวิธีการ 3 วิธีการดังนี้

1. การพับแล้วมัด กล่าวคือ เป็นการพับผ้าเป็นรูปต่างๆ แล้วมัดด้วยยางหรือเชือก ผลที่ได้จะได้อลวดลายที่มีลักษณะดูขยาดานชายและดูขยาดานขวาจะมีความใกล้เคียงกัน แต่จะมีสีอ่อนด้านหนึ่งและสีเข้มด้านหนึ่ง เนื่องจากว่าหากด้านใดโดนพับไว้ด้านในสีก็จะซึมเข้าไปน้อย ผลที่ได้ก็ดูจะมีสีจางกว่านั่นเอง

2. การขยำแล้วมัด กล่าวคือ เป็นการขยำผ้าอย่างไม่ตั้งใจแล้วมัดด้วยยางหรือเชือก ผลที่ได้จะได้อลวดลายแบบอิสระ เรียกว่าลายสวยแบบบังเอิญ ทำแบบนี้ก็ไม่ได้ลายนี้อีกแล้ว เนื่องจากการขยำแต่ละครั้งเราไม่สามารถควบคุมการทับซ้อนของผ้าได้ ฉะนั้นลายที่ได้เป็นลายที่เกิดจากความบังเอิญจริงๆ เปรียบเทียบเหมือนกับการที่เราเห็นก้อนเมฆ ก้อนเมฆแต่ละก้อนจะมีลักษณะแตกต่างกัน และเมื่อผ่านสีกครุสลายหรือลักษณะของก้อนเมฆก็จะเปลี่ยนไป เราเรียกว่าลายอิสระ หรือรูปร่างรูปทรงอิสระนั่นเอง

3. การห่อแล้วมัด กล่าวคือ เป็นการห่อผ้าห่อวัตถุต่างๆ ไว้แล้วมัดด้วยยางหรือเชือก ลายที่เกิดขึ้นจะเป็นลายใหญ่หรือเล็กขึ้นอยู่กับวัตถุที่นำมาห่อ และลักษณะของการมัด เช่น การนำผ้ามาห่อก้อนหินรูปทรงแปลกๆ ที่มีขนาดไม่ใหญ่นัก แล้วมัดไขว้ไปมา โดยเว้นจังหวะของการมัดให้มีพื้นที่ว่างให้สีซึมเข้าไปได้ อย่างนี้ก็จะมีลายเกิดขึ้นสวยงามแตกต่างจากการมัดลักษณะวัตถุอื่นๆ ด้วย

หลักการสำคัญในการทำมัดย้อมคือ ส่วนที่ถูกมัดคือส่วนที่ไม่ต้องการให้สีติด ส่วนที่เหลือหรือส่วนที่ไม่ได้มัดคือส่วนที่ต้องการให้สีติด การมัดเป็นการกั้นสีไม่ให้สีติดนั่นเอง ลักษณะที่สำคัญของการมัดมีดังนี้

1. ความแน่นของการมัด

กรณีแรกมัดตมมากเกินไปจนไม่เหลือพื้นที่ให้สีแทรกซึมเข้าไปได้เลย ผลที่ได้ก็คือ ได้สีขาวของเนื้อผ้าเดิม อาจมีสีย้อมแทรกซึมเข้ามาดูได้เล็กน้อย อย่างนี้เกิดลายน้อย กรณีที่สองมัดตมน้อยเกินไป เหลือพื้นที่ให้สีย้อมติดเกือบเต็มผืน อย่างนี้เกิดลายน้อยเช่นกัน ทั้งผืนมีสีย้อมแต่แทบไม่มีลายเลย

กรณีที่สาม มัดเหมือนกันแต่มัดไม่แน่น

อย่างนี้เท่ากับไม่ได้มัดเพราะทุกมัดไม่แน่นสีก็จะแทรกซึมผ่านเข้าไปได้ทั่วทั้งผืน

2. การไขว้ปรกหรือช่วยในการหนีบผ้าแล้วมัด เพื่อให้เกิดความแน่น และเกิดลวดลายตามแม่แบบที่ใช้หนีบ

ดังนั้นลายสวยเพียงใดขึ้นอยู่กับกรออกแบบแม่แบบที่จะใช้หนีบด้วย

3. ความสม่ำเสมอของสีย้อม สีย้อมที่ติดมาจะสม่ำเสมอขึ้นอยู่กับอุณหภูมิความร้อนขณะนำผ้าลงย้อม

และการกลับผวไปมาการขยำผ้าเกือบตลอดเวลาของการย้อมหนึ่งถึงหนึ่งชั่วโมงครึ่งก่อนที่จะแช่ผ้าไว้

สีย้อมผ้าธรรมชาติ...✖

สีธรรมชาติได้จากต้นไม้ ได้แก่ ราก แก่น เปลือก ต้น ผล ดอก เมล็ด ใบ เป็นต้น

- สีแดง ได้จาก รากยอ แก่นฝาง ลูกคำแสด เปลือกสมอ ครั้ง
- สีคราม ได้จาก ต้นคราม หรือต้นหอม ไซรากูและใบ
- สีเหลือง ได้จาก แก่นแข หรือ แก่นแกแล แก่นขหนู ต้นหอม ขมิ้น เปลือกไม้หนมแมว แก่นสุพรรณิการ์

ดอกกรรณิการ์ ดอกดาวเรือง

ใบส้มป่อยและผงขมิ้น ใบแค ใบสับปะรดอ่อน

- สีดำ ได้จาก ผลมะเกลือ ผลกระจาก ผลและเปลือกสมอ
- สีส้ม ได้จาก เปลือกและรากยอ ดอกกรรณิการ์ (ส่วนที่เป็นหลอดสีส้ม) เมล็ดคำแสด
- สีเหลืองอมส้ม ได้จาก ดอกคำฝอย
- สีม่วงอ่อน ได้จาก ลูกหวา
- สีชมพู ได้จาก ต้นฝาง ต้นมหาภาพ
- สีน้ำตาล ได้จาก เปลือกไม้โกงกาง เปลือกผลมังคุด
- สีฟ้าก็แกมเหลือง ได้จาก หมากสุ กับแก่นแกแล
- สีเขียว ได้จาก เปลือกต้นมะริดไม้ ใบหูกวาง เปลือกสมอ ครามย้อมทับด้วยแกลง

ที่เด็ดการทำลายมัดย้อม

ที่เด็ดในการควบคุมลวดลายมัดย้อมนอกจากอุปกรณ์ที่ต้องได้มาตรฐาน มีขนาดคงเส้นคงวา มีการพับแบบเดิมพับเมื่อไรก็ได้ตามรูปแบบนั้นแล้วก็จะช่วยให้ควบคุมลวดลายให้เหมือนเดิมได้ระดับหนึ่ง แต่ก็มีที่เด็ดอีกที่จะช่วยให้ลวดลายที่ประณีตยิ่งขึ้นและสามารถควบคุมได้ในระดับหัตถศิลป์เลยทีเดียว นั่นก็คือ การเย็บ มีขั้นตอนคือ พับหรือไมพับก็ได้แล้วเย็บให้เป็นลายที่ต้องการ และรูดเส้นตายสองด้านมาผูกกัน แล้วนำผาลงนำย้อมที่มีอุณหภูมิกำลังดีที่ วิธีการนี้อาศัยความประณีตสูง และอาศัยหัตถศิลป์สูงทีเดียว ลองพลิกแพลงดูก็แล้วกัน

ขอขอบคุณที่มาข้อมูลงานวิจัยของคุณสาวน้อย กัญจนรัตน์